

Antonio García Miralles

EX PRESIDENT DE LES CORTS VALENCIANES (I, II I III LEGISLATURA)
SENADOR

L'AUTOGOVERN VALENCIÀ AL SEGLE XXI. REFLEXIONS I PERSPECTIVES

En el moment d'escriure aquestes línies amb motiu de la commemoració del XX aniversari de la vigència del nostre Estatut d'Autonomia, són molts els records i les vivències que em vénen a la memòria, sens dubte, la majoria positius, però d'altres, per què no dir-ho, amb un cert sentiment de frustració. Tanmateix, en l'aspecte personal i en el polític, representen un treball i uns resultats raonablement satisfactoris.

Deixe per als politòlegs, els juristes i els historiadors una sèrie d'aspectes ben interessants del que podríem denominar procés autonòmic valencià des del principi dels anys setanta fins al dia d'avui i això per unes quantes raons. Primer, perquè és una feina que requereix molt més espai i temps; segon, per haver estat protagonista i testimoni d'excepció en aquest procés, i, tercer, perquè, sense jutjar ningú, sí que vull expressar les meues pròpies impressions i les meues conviccions. Vint anys després, el nostre Estatut mereix una bona valoració, no sols pel que ha representat de pacte polític en unes circumstàncies sens dubte excepcionals, sinó perquè el text és també una provocació per a continuar dialogant i pactant temes fonamentals per al nostre autogovern.

L'Estatut ha superat la prova de l'alternança política i la configuració, des de l'aritmètica parlamentària diferent, de governs amb majoria absoluta, en minoria o en coalició. Avui és normal, democràticament parlant, l'existència i el funcionament de les institucions de la Generalitat. Ha estat i és un èxit en una societat, la valenciana, que és plural i diversa en els àmbits econòmic, social, polític i cultural, bilingüe, bastant desvertebrada, amb un fort associacionisme cultural, fortes tendències sucursalistes, provincialista i que ha mancat i manca d'una burgesia que, en l'àmbit polític, es comprometera clarament per un projecte modern d'autogovern, que hauria permès que avui la Comunitat Valenciana haguera passat l'assignatura de la normalització de temes tan importants com la llengua o de la consideració per la història i la cultura que té amb els nivells de prestigi d'altres comunitats.

Això explica que el nostre Estatut reba crítiques en els aspectes de pacte o compromís social, ja que hi va haver, com es reconeix en el preàmbul, l'enfrontament de la moderna concepció socialista i progressista del País Valencià i posicions conservadores a la contra, reflex d'unes dretes temoroses d'un triomf electoral de l'esquerra i amb una concepció del poder ancorada en mètodes i tics del passat.

La manifestació que el Plenari de Diputats i Senadors va convocar l'octubre de 1977 va congrega més de mig milió de valencians i valencianes sota el lema «Volem l'Estatut». Aquest impuls va cristal·litzar, un any després, en un fet històric: la signatura del compromís autonòmic de totes les forces polítiques per a arribar, tan ràpid com fóra possible i amb el major sostre competencial, a l'autonomia per al País Valencià.

Aprovada la Constitució, el Consell del País Valencià inicia el procés d'accés a l'autonomia per la via de l'article 151 de la carta magna; uns rere altres, van anar sumant-s'hi els acords dels ajuntaments de les tres províncies valencianes, però, com és públic i notori, la dreta i el govern de la UCD es van oposar políticament i jurídicament als acords, la qual cosa va provocar la crisi de la via iniciada.

Tanmateix, des del Plenari de Parlamentaris, vam iniciar els treballs per a redactar el Projecte d'Estatut que van aprovar els diputats i els senadors valencians el 12 de juny de 1981 a València i que formalment va ratificar l'Assemblea, prevista en l'article 146 de la Constitució, reunida Peníscola. Aquest procés d'elaboració es va desenvolupar en el marc d'una crisi del govern i del partit de la UCD i d'una temptativa colpista que havia tingut lloc aqueix mateix any, el 23 de febrer. Finalment, i prèvia presentació, el Boletín Oficial de les Corts Generals va publicar el Projecte d'Estatut d'Autonomia del País Valencià i, després d'una accidentada i singular tramitació parlamentària (devolució del dictamen a la comissió i elaboració de la LOTRAVA), va ser aprovat per les Corts Generals com a Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.

És obvi que la perspectiva des de la qual podem abordar el tema de l'autogovern dels valencians s'emmarca avui en l'àmbit internacional, amb els avantatges i els inconvenients de la nova Europa, la crisi de l'estat nació i el paper de la participació de les regions en la configuració de la voluntat política europea, com també les conseqüències i les incògnites que genera el procés

de globalització. Però, en canvi, a Espanya i a la nostra Comunitat gaudim d'una democràcia sòlida, amb unes regles de funcionament establertes en la Constitució i en el nostre Estatut, àmpliament acceptades i respectades pels ciutadans i les ciutadanes i amb un futur esperançador per davant.

L'autogovern ha d'entendre's com un espai de llibertat, un escenari de proximitat i de diàleg per a tots els valencians on la nostra afirmació col·lectiva de valencians, la nostra identitat diferenciada, s'entronque en realitats i identitats com a espanyols i europeus.

L'autonomia no pot identificar-se amb la concepció simple del «poder valencià» davant ningú, ni justificar-se exclusivament per referència a un passat històric.

L'autonomia ha de ser un projecte per a guanyar el futur, un projecte solidari, un projecte equilibrat, un projecte integrador, un projecte de llibertat i de progrés. Hi cal un nou impuls, recuperar la il·lusió, el diàleg i el consens. La llibertat no pot ser només la d'un govern o un partit, per poderosos que siguen. La llibertat sempre és la llibertat del que pensa d'una altra manera. Per això la necessitat de revitalitzar el parlament i activar nous mecanismes de participació democràtica. A nous reptes, noves actituds i noves respostes, des dels valors i la vigència de «Volem la llibertat», «Volem l'Estatut».

El desenvolupament del títol VIII de la Constitució, les circumstàncies que van acompanyar el procés autonòmic en general i el valencià en concret, les expectatives dels municipis, ens han de dur a una reflexió molt simple: no té sentit un debat clàssic sobre la base de reivindicar la sobirania. És que no ens trobem immersos en un procés de redefinició, de recomposicions i de reformes de sobirania?

El «fet nacional valencià» s'ha de referenciar des de la idea d'una nacionalitat, la valenciana al servei d'un poble.

L'exercici de l'autogovern s'emmarca en una realitat i en un espai polític complexos, caracteritzat per diferents nivells de decisió: europeu, estatal, valencià i local. La perspectiva (no des de l'origen sinó des de la realitat actual) d'un horitzó federal, d'un federalisme cooperatiu, ens ofereix un instrument per a superar l'estancament actual del funcionament de l'estat autonòmic.

La nostra Constitució, pel que fa a l'establiment de les institucions, l'organització dels poder públics i la distribució territorial del poder, va establir una sèrie de principis i procediments per, a partir d'aquests, edificar un estat compost, políticament i administrativament descentralitzat, i, al meu entendre, cada vegada més evolucionat cap a formes de funcionament pròpies d'un estat federal.

El títol VIII no és la descripció d'una forma territorial de l'estat, sinó un conjunt de procediments oberts a moltes solucions. El cas valencià és singular perquè vam iniciar el compromís autonòmic, mitjançant la presa d'acords dels ajuntaments, per la via del 151, però en el camí, bàsicament des del govern de la UCD i amb el suport d'AP, es va obstaculitzar la via i es va incomplir el compromís. Dit això, hem de ser conscients que la superació d'aqueix dèficit en la graella de sortida ja es va compensar en part amb la reforma que va incorporar a l'Estatut les competències de la LOTRAVA, els continguts de la qual es van incorporar amb plenitud al nostre Estatut.

És necessari fer normals les singularitats que políticament es trobaven ja expressades en la voluntat de la majoria dels valencians.

Igualment, el debat sobre la «historicitat» com a manifestació politicojurídica anterior a la Constitució quant a la via d'accés pot ser superada no sols pel reconeixement exprés com a comunitat històrica, sinó fonamentalment amb la voluntat política de ser-ho amb totes les conseqüències expressada pel poble valencià mitjançant les institucions i, singularment, des de les Corts Valencianes en el marc de la Constitució. Pel que fa als — per a mi mal denominats— «sostres competencials», entenc que, superada la fase de la LOTRAVA, poden ser perfectament revisats a l'alça.

Realment, és avui la voluntat dels valencians i les valencianes i de la Generalitat la que té la clau, en primera instància, de la millora i el perfeccionament de l'autogovern.

Enfortir el nostre autogovern, aprofundir-hi i defensar els nostres fets diferencials reconeguts constitucionalment i Estatutàriament. Aquest és el repte. Però el nostre Estatut és també un instrument de provocació perquè nosaltres esgotem un ventall de possibilitats que ofereix, per exemple, la utilització de l'article 43 de l'Estatut. Queden encara moltes potencialitats no desenvolupades per a enfortir el nostre autogovern.

La perspectiva per a situar el nostre autogovern ha de tenir en compte la reflexió sobre quin és l'estat de vertebració territorial d'Espanya, quina n'ha de ser l'orientació cap al futur i quines reformes queden pendents per a perfeccionar el sistema. Sens dubte, el balanç de la transició ha estat positiu, però això no ha d'impedir tractar els problemes actuals o insuficientment resolts i els imprevisibles en aquell moment.

La nostra Comunitat no solament no ha de ser aliena, sinó que ha de ser especialment activa i participativa en el paper de les regions en la construcció europea, en la presència i la normalització de les diverses llengües i cultures espanyoles, en el funcionament de l'estat i en la vida col·lectiva, i defensar especialment la nostra cultura i el valencià, cosa per la qual no podem ser aliens a l'enfortiment de la nostra presència a Europa i a una reforma del Senat com a millor garantia de reconeixement i de defensa de les nostres senyes d'identitat que, com a fets diferencials propis, són també patrimoni del conjunt dels espanyols.

Després de vint anys, és indubtable que l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, aprovat per la Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol, va assumir les llibertats que per a tots els valencians i les valencianes va recuperar la Constitució: la llibertat d'autogovern que ha permès que la nostra Comunitat haja assolit les majors quotes de benestar i progrés.

Els socialistes valencians entenem que consolidar, enfortir i aprofundir l'autogovern de la nostra nacionalitat històrica ha de sintonitzar-se amb la consolidació de l'estat autonòmic i ha de potenciar els instruments que, des de l'horitzó d'un federalisme solidari i cooperatiu, superen la política del bilateralisme conjuntural dels governs conservadors i, des del reconeixement de la nostra identitat com a poble, reforça la democràcia i garanteix la participació i la igualtat d'oportunitats de tots els valencians i les valencianes. Sens dubte, la norma estatutària s'ha mostrat útil per a donar en aquests últims vint anys un assentament a les institucions de la Generalitat reconegudes en la llei orgànica, per a crear-ne altres de noves, desenvolupant les competències estatutàries i, almenys en les tres primers legislatures de governs socialistes, per a impulsar-ne una lectura valenciana i progressista. Especial esforç i avanç van tenir lloc en la recuperació de la nostra cultura i la nostra llengua.

Al meu parer, el nostre autogovern requereix un nou impuls en diferents fronts:

Primer. Enfortir els mecanismes estatals de cooperació i solidaritat i garantir la defensa dels nostres fets diferencials, llengua, cultura i dret foral. Hem d'assumir la urgència de la reforma constitucional del Senat, en congruència amb el mandat constitucional per convertir-lo en autèntica cambra territorial.

Segon. La nostra presència a Europa demana la institucionalització de la capacitat de participació de la Generalitat en els àmbits de decisió de la Unió, ja siguen espanyols o europeus que afecten el nostre àmbit de competències i interessos, i la nostra presència en l'àmbit de les relacions internacionals.

Tercer. Esgotar les possibilitats que tant l'Estatut i la Constitució permeten, no solament per a l'ampliació i l'exercici de competències, via l'article 43, sinó per al desenvolupament legislatiu quant a les pròpies institucions i singularment pel que fa als articles 44, 45 i 46, títol IV, administració local, i les potencialitats dels convenis de col·laboració i els acords de cooperació de l'article 42.

Quart. Reconèixer que la pròpia dinàmica de la societat i de les institucions, els nous reptes i l'experiència acumulada d'aquests anys, aconsellen tractar la possible reforma del nostre Estatut.

La reforma de l'Estatut requereix el diàleg com a instrument amb tots els partits polítics amb representació a les Corts Valencianes i amb aquelles altres forces polítiques que, tot i no tenir representació parlamentària, tinguen representació en l'àmbit institucional de la Comunitat Valenciana. Requereix el consens no solament com a necessitat estatutària per a la reforma (article 61), sinó per a incorporar-hi la voluntat més àmplia possible. Seria bo tractar d'incorporar a la reflexió tots els col·lectius i totes les institucions que vulguen i puguen aportar-hi la seua opinió.

Som els valencians i, en concret, les Corts Valencianes els qui hem d'acordar la reforma i els continguts i dinamitzar la comissió que un dia es va crear per a l'estudi de la possible reforma del nostre Estatut. La reforma ha de respectar la nostra Constitució. Al meu parer, ha de fer-se pensant en el futur, superant qualsevol conjuntura política, accidental o electoralista que ens garantisca el més ampli acord i la durada.

El nostre Estatut estableix un sistema parlamentari en què les Corts Valencianes són la primera institució de la Generalitat. El parlamentari investit com a president de la Generalitat jura o promet davant el Ple. És congruent amb aquest sistema i amb l'entramat institucional parlamentari que el president de la Generalitat, que ha d'executar les polítiques que es deriven de l'àmbit competencial propi i de la pròpia gestió i compromís electoral, tinga la plena facultat de dissolució de la cambra, pròpia d'un sistema parlamentari ple. Això també comportaria que l'esperit dels continguts de les denominades «comunitats històriques» i les que van accedir a l'autonomia per la via del 151, que continuem reivindicant els valencians, quedara afirmat amb aquesta modificació de la llei estatutària.

És evident que la institució parlamentària necessita, després de vint anys, agilitar el funcionament, sobretot, els mecanismes de control i connexió real amb la nostra societat. L'adequació als nous temps dels períodes de sessions en els plens, una millor harmonització dels debats d'investidura, censura, qüestió de confiança, debat dels pressupostos de la Generalitat i garanties per a l'exercici de la funció parlamentària i el funcionament de les comissions d'estudi o investigació i de control dels mitjans audiovisuals públics.

Inclusió del Consell Jurídic Consultiu i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua com a institucions de la Generalitat.

Incorporar com a drets i deures dels valencians i les valencianes els que, per trobar-se en la línia de les declaracions més avançades com la Carta de drets fonamentals de la Unió Europea i respectant el marc constitucional, comporten una major garantia de les llibertats i la protecció dels drets socials o col·lectius.

Integrar en l'Estatut les matèries de què gaudim com a transferides o delegades, i d'altres derivades de l'aplicació de l'article 43 de l'Estatut.

La revisió del títol IV de l'Estatut, de manera que la descentralització de les funcions i les competències de l'administració local enfortesca l'autonomia municipal i millore la democràcia i la participació ciutadana a través dels ajuntaments i dels ens locals supramunicipals. Tractar el tema de la comarcalització i el paper de les diputacions no solament requereix un ampli consens en el parlament, sinó entre tots els grups polítics i els ajuntaments de la Comunitat. Hi ha

un mandat estatutari incomplet i, amb realisme, hem de plantejar-nos la conveniència de canviar el títol esmentat.

El Consell socialista presentà a les Corts, ja en la II legislatura (juliol de 1988), un projecte de reforma de l'article 12.2 de l'Estatut pel qual es rebaixava la clàusula del cinc per cent al tres per cent per a poder obtenir un escó en les condicions establertes. La reforma va ser rebutjada pels grups representatius del centre dreta de la cambra, per la qual cosa actualment és un tema obert en el qual el Partit Socialista ja va fixar la seua posició favorable a la reforma i que és lògic mantenir, buscant el més ampli consens que la faça possible.

Finalment, seria bo explorar totes les possibilitats de la valencianització de la terminologia estatutària amb relació a la denominació de les nostres institucions, fent més explícits els continguts de la nostra nacionalitat història, els fets diferencials i millorant l'articulat, de manera que simbòlicament poguera sentir-s'hi més identificada la immensa majoria dels valencians i les valencianes.

Crec que la nostra Comunitat, a través de l'exercici d'autogovern i de la democràcia, des de la Generalitat i amb la col·laboració de tots i cadascú de nosaltres, té un futur; però cal voluntat de guanyar-lo i construir-lo dia a dia, separant el que ha de ser objecte de legítima discrepància en una societat plural i conflictiva, en definitiva, lliure i democràtica, del que com a poble ens és comú i hem de defensar.

Hem de fer un gran esforç de normalització de la nostra llengua i de la nostra cultura, fets diferencials i d'identitat bàsics. Però no oblidem que la voluntat de fer, la voluntat de ser valencians, la capacitat política a l'hora de la veritat està més en la creació permanent d'un sentiment col·lectiu d'identitat en què el fet valencià, l'espanyol i l'europeu s'integren i en què el ciutadà, els homes i les dones que viuen i treballen a la nostra Comunitat se senten integrats, tinguen esperança i tinguen futur.